

8. juuli 2025

Lahend nr 13609/20 – mõistlik menetlusaeg

Selahattin Demirtaş vs. Türgi (nr 4)

Artikkel 5

Asjaolud

Kaasus käsitleb kurdimeelse erakonna, Rahvademokraatliku Partei (HDP), ühe kaasesimehe, Selahattin Demirtaşı, eelvangistusse paigutamist alates 20. septembrist 2019 (kaebaja oli kinni peetud juba 4. novembrist 2016). Kaebaja esitas mitu vastuväidet/kaebust tema kohtueelse kinnipidamise jätkumise vastu, mis kõik on jäetud rahuldamata.

Ankaras 16. mail 2024 toimunud kohtuistungil tunnistas Ankara 22. kriminaalkohus kaebaja süüdi 11 süüdistuses ja mõistis talle 42-aastase vangistuse. Kohus mõistis ta ülejäänud süüdistustes õigeks ja otsustas mitte määrata talle karistust kolme süüdistuse eest, leides, et need kuuluvad kaebaja parlamentaarse puutumatus kohaldamisalasse. Kriminaalmenetlus on endiselt siseriiklikes kohtutes pooleli.

Kaebaja esitas konstitutsioonikohtule kolm individuaalset kaebust. Konstitutsioonikohus otsustas liita need kolm kaebust. Nende kaebuste menetlus on hetkel veel pooleli.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja mitmetele artikli 5 lõigetele ja leidis, et konstitutsioonikohus ei ole järginud tema asjade lahendamisel "kiireloomulisuse" nõuet. Samuti leidis ta, et tema jätkuv kinnihoidmine eelvangistuses rikub talle artiklist 5-1 ja 5-3 tulenevaid õigusi. Samuti tugines ta artikli 5 lõikele 4 ja leidis, et juurdepääsu puudumine uurimistoimikule takistas tal tõhusalt vaidlustada otsuseid, millega määrati tema kohtueelne kinnipidamine.

EIK seisukohad

Artikkel 5-4

EIK väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on konstitutsioonikohtule esitatud individuaalsed kaebused, mis on Türgi põhiseaduse artiklis 19 ette nähtud vabaduse võtmise vaidlustamiseks, põhimõtteliselt tõhus õiguskaitsevahend konventsiooni artikli 35 lõike 1 tähenduses.

Käesoleval juhul ei saanud aga konstitutsioonikohtus asja lahendamiseks kulunud aega - üle nelja aasta - pidada „kiireks“ artikli 5 lõike 4 tähenduses, isegi kui võtta arvesse juhtumi konkreetseid asjaolusid. Sel põhjusel märkis EIK, et konstitutsioonikohtule esitatud individuaalne kaebus ei suutnud täita konventsiooni artikli 5 § 4 kohase kiiruse nõudeid.

EIK jõudis järeldusele, et konventsiooni artikli 5 lõiget 4 on rikutud.

Artikkel 5-1 ja 5-3

Kohus märkis, et arvesse võetav ajavahemik algas 31. oktoobril 2019, katkes 3. mail 2021, jätkus 3. novembril 2021 ja lõppes 16. mail 2024, kui kaebaja oli Assize'i kohtu poolt süüdi mõistetud. Tema kohtueelne kinnipidamine oli seega kestnud veidi üle nelja aasta.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

Lisaks oli Assize'i kohus 7. jaanuari 2021. aasta eelmenetlusaruandes leidnud, et 20. septembril 2019. aastal määratud kinnipidamine ei kuulunud EIK suurkoja otsuse kohaldamisalasse, osutades, et tema menetluses olev menetlus puudutas kaebaja eelnevat ja hilisemat tegevust seoses 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmustega.

Sellela seoses märkis EIK, et sündmused, mis olid esitatud Türgi kriminaalkodeksi artikli 214-1 tähenduses ja mida uuriti EIK suurkoja otsuses, olid samad, mis andsid põhjust 20. septembri 2019. aasta kohtueelseks kinnipidamiseks. Teatud tõendid, millele ametiasutused viitasid, olid eelnevalt uuritud ja uuritud ka suurkoja otsuses. Ülejäänud tõendid, olenemata sellest, kas need olid saadud enne või pärast 20. septembri 2019. aasta kinnipidamismäärust, ei olnud piisavad, et objektiivne vaatleja saaks veenduda, et kaebaja võis toime panna kuriteod, mille eest ta oli eelvangistusse pandud.

EIK pidas oluliseks Assize'i kohtu järeldusi, et 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmused toimusid pingelisel taustal ja sellistes tingimustes, et poliitikute jaoks oli äärmiselt oluline mitte teha avalikult avaldusi, mis võiksid vallandada vägivaldse sotsiaalse konflikti. Pealegi, arvestades Türgis aastaid valitsenud terrorismiolukorda, võib tõestatud seost seadusliku poliitilise partei ja terroristliku organisatsiooni vahel objektiivselt pidada ohuks demokraatialle.

Prokuratuuri poolt esitatud tõendid näitasid tervikuna, et kaebaja kui kurdimeelse poliitilise erakonna kaasesimees oli kohtunud konfliktis osalejatega - seaduslikult ja riigiasutuste heakskiidul - ning nõudnud, et Daeshi sissetung Kobanisse takistataks. Siiski ei võimaldanud miski kaebaja sõnavõttudes või märkustes järeldada, et tegemist oli üleskutsega või õhutamiseга vägivallaaktide toimepanemisele.

Lisaks ei saanud EIK jätta tähelepanuta asjaolu, et kaebaja, kes oli 2. septembril 2019 sarnaste süüdistustega seoses ajutiselt vabastatud ja oli uuesti vahistatud umbes viis aastat pärast 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmusi ning pärast kriminaaluurimise alustamist 2014. aastal.

EIK hinnangul ei sisaldanud ükski otsus kaebaja kohtueelse kinnipidamise või vahi all hoidmise kohta tõendeid, mis oleksid võimaldanud tuvastada piisavat seost tema tegevuse - eelkõige tema poliitiliste sõnavõttude ja intervjuude, mida ta andis 2014. aasta oktoobris Kobanis toimunud relvastatud kokkupõrgete ajal - ja kõnealuste kuritegude vahel, mille eest ta oli vabaduse kaotanud.

EIK jõudis järeldusele, et käesoleval juhul on rikutud artikli 5 lõike 1 punkti c, kuna puudus põhjendatud kahtlus, et kaebaja oli 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmuste ajal toime pannud kuriteo.

Seoses kohtueelse kinnipidamise määramise otsustes esitatud põhjendustega ja selle meetme kestusega märkis EIK, et kaebaja oli kinni peetud alates 4. novembrist 2016. Suurema osa sellest ajast oli teda hoitud vangistuses muu hulgas 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmustega seotud süüdistuste alusel. Suurkoda oli eelnevalt oma 22. detsembri 2020. aasta otsuses leidnud, et nende sündmustega seotud avaliku üleskutsumise kahtlus kuriteo toimepanemiseks oli ebapiisav. Seejärel oli pandi kaebaja uuesti eelvangistusse, seekord peamiselt nende samade sündmustega seotud süütegudele õhutamise eest - viis aastat pärast nende sündmuste toimumist. Siseriiklikud ametiasutused ei olnud kaalunud kohtueelse kinnipidamise alternatiivseid meetmeid.

EIK leidis, et ei olnud asjakohaseid ja piisavaid põhjusi, miks kaebajat hoiti üle nelja aasta kohtueelses vangistuses. Seega oli käesoleval juhul rikutud konventsiooni artikli 5 lõiget 3.

Artikkel 5-4

EIK leidis, et kaebajal ja tema advokaatidel, kellel kõigil oli põhjendamatult takistatud juurdepääs uurimistoimikule, ei olnud võimalust nõuetekohaselt vaidlustada kohtueelse kinnipidamise põhjendusi.

Selles osas tuvastas EIK artikkel 5-4 rikkumise.

Artikkel 10

Võttes arvesse artikli 5 lõike 1 punkti c alusel tehtud järeldusi, leidis EIK, et ei ole vaja eraldi uurida kaebaja kaebust artikli 10 alusel.

Artikkel 18

EIK märkis, et kui suurkoda oli uurinud artikli 18 järgimise küsimust, ei olnud ta käsitlenud mitte ainult kaebaja kohtueelset kinnipidamist ajavahemikul 4. novembrist 2016 kuni 7. detsembrini 2018, vaid ka asjaolusid, mis olid seotud tema 20. septembri 2019. aasta kohtueelsesse kinnipidamisse tagasipöördumisega Ankara prokuratuuri poolt algatatud uue uurimise raames, mis oli ka käesoleva kaebuse esemeks.

Vaatamata selgele seosele mõnede sündmuste ja süüdistuste vahel, mis olid viinud kaebaja 4. novembri 2016. aasta eelvangistuse - nagu uuriti suurkoja otsuses - ja 20. septembri 2019. aasta eelvangistuse vahel, ei esitanud ametiasutused, kes andsid korralduse kaebaja uuesti eelvangistusse paigutamiseks, mingit õiguslikku põhjendust talle omistatud süütegude ümberklassifitseerimiseks „kihutamisest“ „üleskutseks“.

EIK pidas samuti oluliseks, et kaebaja kinnipidamise aluseks olnud sündmuste ja tema 20. septembri 2019. aasta kohtueelsesse kinnipidamisasutusse tagasipöördumise vahel oli möödunud umbes viis aastat. Toimikust ei nähtunud, et vahetult pärast 6.-8. oktoobri 2014. aasta sündmusi asjaga tegelenud õigusasutused oleksid kõnealuseid märkusi liigitanud „üleskutseks“ vägivallategudele. Samuti ei olnud väidetud, et asjassepuutuvate kohtute otsustes, millega mõisteti meelevaaldajad süüdi sellistes tegudes, oleks asjaomased kohtud tuvastanud mingit seost ühelt poolt kaebaja ja tema poole tehtud märkuste ja teiselt poolt nende süütegude vahel.

EIK märkis, et kaebaja ja teised seotud asjaosalised viitasid mitmele rahvusvahelisele dokumendile, mis rõhutasid, et täitevõim kontrollib Türgis kohtusüsteemi. EIK viitas siin Veneetsia komisjoni järeldustele kohtute sõltumatuse kohta.

EIK juhtis tähelepanu, et süüdistusaktis oli prokuratuur viidanud mitmetele poliitilistele sõnavõttudele erinevatel aktuaalsetel teemadel, mida kaebaja oli aastatel 2013-2019 pidanud erakonna kaasjuhina või olulise poliitilise tegelasena. Prokuratuur ei olnud siiski märkinud, kuidas need olid tema süüdistuste seisukohalt asjakohased. Selliste elementide lisamine õõnestas süüdistuse usaldusväärsust ja seda võib pidada selliseks, et see kinnitab kaebaja väidet, et tema vastu võetud meetmetel oli varjatud eesmärk, nimelt poliitilise diskussiooni vabaduse piiramine.

Tervikuna vaadelduna näitasid asjaolud, et ametiasutuste rakendatud meetmed põhinesid ebapiisaval põhjendusel ja et nende eesmärk oli avalik arutelu lämmatamine ja demokraatliku arutelu piiramine. EIK jõudis järeldusele, et kaebaja vabaduse piiramine alates 20. septembrist 2019 oli kehtestatud muudel eesmärkidel kui need, mis on ette nähtud konventsiooni artikliga 5.

EIK leidis, et seega on rikutud artiklit 18 koostoimes artikliga 5.

Artikkel 41

EIK otsustas 6 poolt- ja 1 vastuhäälega, et Türgi peab maksma varalise kahju hüvitiseks 3245 eurot, mittevaralise kahju hüvitiseks 32 500 eurot ning 20 000 eurot kulutuste katteks.

Lahendile on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

9. juuli 2025

Suurkoja lahend kaebuste nr 8019/16, 43800/14, 28525/20 ja 11055/22 kohta – riigivastutus

Ukraina ja Holland vs. Venemaa

Mitmed konventsiooni artiklid

Asjaolud

Kaasus tuleneb sündmustest, mis algasid 2014. aasta kevadel Ukraina suveräänse territooriumi hulka kuuluva Krimmi okupeerimise ja annekteerimisega Venemaa poolt ning venemeelsete separatistlike relvastatud rühmituste ilmumisega Ida-Ukrainas, kes seejärel võtsid Donetsk ja Luhanski piirkonna territooriumi enda kontrolli alla ja kuulutasid need territooriumid Ukrainas iseseisvusest välja. Vägivald eskaleerus kiiresti, kusjuures separatistlikud relvastatud rühmitused hõivasid avalikke hooneid ja linnu. Ukraina valitsus käivitas „terrorismivastase operatsiooni“, et taastada kontroll. Separatistid korraldasid separatistide kontrolli all olevatel territooriumidel „rahvahääletusi“ ja kuulutasid seejärel välja Donetsk Rahvavabariigi (DPR) ja Luganski Rahvavabariigi (LPR) iseseisvuse. Lahingud muutusid intensiivsemaks ja 17. juulil 2014 lasti Donetsk piirkonnas alla lend MH17, mille tagajärjel hukkusid kõik 298 pardal olnud tsiviilisikut, sealhulgas 196 Hollandi kodanikku.

24. veebruaril 2022 alustas Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse. Venemaa relvajõud sisenesid Ukraina suveräänsele territooriumile mitmes piiripunktis ning alustasid rünnakuid nii maismaal, õhust kui ka merelt. Põhja-, lõuna- ja idapoolsed Ukraina linnad ja asulad kannatasid raskete õhurünnakute ja suurtükitle all, mis põhjustas ulatuslikke surmajuhtumeid, vigastusi ja hävitustööd. Järgnevate aastate jooksul on kontroll Ukraina territooriumi üle Venemaa edasitungi ja Ukraina vastupealetungide tõttu muutunud. Rasked lahingud jätkuvad mitmel rindel. Venemaa õhurünnakud jätkuvad kogu Ukrainas.

Kaasus hõlmab nelja riikidevahelist kaebust.

Esimesed kolm kaebust (nr 8019/16, 43800/14 ja 28525/20) käsitlevad kaebusi, mis on seotud Ida-Ukraina konfliktiga, millesse on kaasatud separatistid alates 2014. aasta kevadest. Ukraina valitsus väidab kahes kaebuses, et Venemaa on rikkunud mitmeid konventsiooni artikleid. Hollandi valitsuse esitatud kaebus käsitleb artiklite 2, 3 ja 13 väidetavat rikkumist seoses lennu MH17 allatulistamisega.

Suurkoda tunnistas 25. jaanuari 2023. aasta otsusega need kolm kaebust osaliselt vastuvõetavaks.

17. veebruaril 2023 otsustas suurkoda liita neljanda kaebuse (nr 11055/22) menetluses oleva kohtuasjaga. Kaebus käsitleb Ukraina valitsuse kaebusi Venemaa poolt pärast 24. veebruaril 2022 alanud täiemahulist sissetungi.

Suurkoja seisukohad

EIK otsustas ühehäälselt, et seoses Ukraina konfliktiga ajavahemikul 11. maist 2014 (mil sõjategevus algas) kuni 16. septembrini 2022 (mil Venemaa lakkas olemast Euroopa inimõiguste konventsiooni osaline) on Venemaa süstemaatiliselt rikutud järgmisi konventsiooni artikleid:

artiklit 2 (õigust elule), artiklit 3 (piinamise, ebainimliku või alandava kohtlemise keeldu), artikli 4 lõiget 2 (sunniviisilise töö keeldu), artiklit 5 (õigust vabadusele ja turvalisusele), artiklit 8 (õigust era- ja perekonnaelu austamisele), artiklit 9 (mõtte-, südametunnistuse ja usuvabadust), artiklit 10 (sõnavabadust), artiklit 11 (kogunemis- ja ühinemisvabadust), artiklit 13 (õigust tõhusale õiguskaitsevahendile) ja artiklit 14 (diskrimineerimise keeldu) ning protokolli nr 1 artikleid 1 (omandi kaitset) ja artiklit 2 (õigust haridusele).

Kohus rõhutas, et Ukrainas toimuva vägivalda olemus ja ulatus ning Venemaa pahaendelised avaldused Ukraina eksisteerimisõiguse kohta ohustavad rahu Euroopas.

Kohus leidis, et Venemaal oli jurisdiktsioon, mis tekitas konventsioonikohustusi Ukrainas okupeeritud territooriumi suhtes. Samuti jõudis kohus ühehäälselt järeldusele, et Venemaa oli teostanud võimu ja kontrolli isikute üle, keda tema sõjalised rünnakud Ukrainas mõjutasid, ning et need isikud kuulusid seega tema jurisdiktsiooni alla. Kohus märkis, et Venemaa oli vastutav Venemaa sõjaväe ja Ida-Ukrainas asuvate separatistlike üksuste tegude ja tegevusetuse eest.

Kohtule esitatud tohtu hulk tõendeid andis tervikuna pildi Venemaa riigi esindajate (Venemaa relvajõudude ja muude ametiasutuste, okupatsioonivõimude ning separatistlike relvastatud rühmituste ja üksuste) omavahel seotud ilmselt ebaseaduslikust tegevusest, mis toimus massiliselt kogu Ukrainas. See rikkumiste muster või süsteem hõlmas järgmist: valimatuid sõjalisi rünnakuid; tsiviilisikute ja Ukraina sõjaväelaste kiiret hukkamist lahingutegevuses; piinamist, sealhulgas vägistamise kasutamist sõjarelvana, ning ebainimlikku ja alandavat kohtlemist; sunnitööd; tsiviilisikute ebaseaduslikku ja meelevaldset kinnipidamist; tsiviilisikute põhjendamatu ümberpaigutamist ning isikute läbivaatusi, mis hõlmasid invasiivseid ja kuritarvitavaid julgeolekukontrolle (nn „filtreerimismeetmed“); kõigi usuliste rühmade, välja arvatud Moskva patriarhaadi Ukraina õigeusu kiriku pooldajate hirmutamist, ahistamist ja tagakiusamist; ajakirjanike hirmutamist ja vägivalda nende suhtes; Ukraina ja välismaiste ringhäälinguorganisatsioonide blokeerimist ning uusi „seadusi“, mis keelavad ja karistavad Ukraina toetava teabe levitamist; rahumeelsete meelevalduste vägivaldset laialiajamist Venemaa sõjaväe poolt okupeeritud linnades; eraomandi hävitamist, rüüstamist ja kompensatsioonita sundvõõrandamist; ukraina keele allasurumist koolides ja Ukraina kooliõpilaste diskrimineerimist; Ukraina laste viimist Venemaale ja paljudel juhtudel nende lapsendamist sinna; ning diskrimineerimist poliitiliste arvamuste ja rahvusliku päritolu alusel.

Samuti leidis kohus ühehäälselt, et seoses lennuki MH17 allatulistamisega on rikutud artikleid 2, 3 ja 13. Kaebuses nr 28525/20 on rikutud artikleid 2, 3 ja 13.

Kohus viitas faktidele, mis on kindlaks tehtud rahvusvahelise ühise uurimisrühma (tuntud kui JIT) ja Haagi kriminaalkohtu poolt läbi viidud põhjaliku uurimise käigus. Kohus märkis, et Venemaa ei olnud rakendanud mingeid meetmeid, et tagada raketi sihtmärgi täpne kontrollimine või pardal olnud inimeste elu kaitsmine, näidates hoolimatut suhtumist tsiviilisikute suhtes, kes olid tema vaenuliku tegevuse tõttu ohus. Samuti ei olnud Venemaa suutnud teostada tõhusat uurimist lennuõnnetuse kohta ning ei teinud koostööd ühise uurimisrühmaga, avalikustades ebatäpseid või fabritseeritud andmeid ja takistades lennuõnnetuse põhjuste ja asjaolude väljaselgitamist.

Kohus märkis, et õnnetuse ohvrite lähedased olid kannatanud sügavat leina ja stressi oma lähedaste surma tõttu. Kuna Venemaa keeldus korraldamast õnnetuspaiga kindlustamist, võttis surnukehade

väljaselgitamine aega 8 kuud. Mõned lähedased pidid matma oma sugulaste puudulikud surnukehad ning mõnel juhul tagastati neile kehaosad pärast matmist. Kahel juhul ei olnud ohvrite surnukehi kunagi leitud. Venemaa ametivõimude jätkuv eitamine ja suutmatus viia läbi tõhusat uurimist oli pikendanud lähedaste piinarikkaid ootusi vastuste saamiseks ja suurendanud nende kannatusi. Nende jätkuvate kannatuste iseloom ja ulatus olid piisavalt rasked, et lugeda neid ebainimlikuks kohtlemiseks.

Lisaks otsustas kohus ühehäälselt, et Venemaa ei ole täitnud konventsiooni artiklist 38 tulenevaid kohustusi.

Artikkel 41

Kohus leidis, et küsimus õiglase hüvituse kohta ei ole veel otsustamiseks valmis ja lükkas selle lahendamise edasi, eraldades kaebuse nr 28525/20 (lennu MH17 allakukkumine) ülejäänud kolmest kaebusest, et võimaldada õiglase hüvituse rahuldamise nõuete eraldi läbivaatamist.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

10. juuli 2025

Lahend kaebuste nr 2623/16 ja 2299/16 kohta – väljendusvabadus

Rodina ja Borisova vs. Läti

Artikkel 11 koos artikliga 10

Asjaolud

Kaasus puudutas ametiasutuste keeldumist lubada kaebajatel korraldada Riias avalikke kogunemisi. Ühing Rodina soovis korraldada kogunemise (endise NSV Liidu Võidupüha puhul) Nõukogude Võidu mälestusmärgi juures ja teine kaebaja kavatses korraldada kogunemise Ukraina saatkonna ees.

Toetudes artiklitele 10 (sõnavabadus) ja 11 (kogunemis- ja ühinemisvabadus), kaebasid nad selle peale, et neile keelduti lubamast oma kogunemisi korraldada.

EIK seisukohad

Kohus leidis, et protestide tegelik eesmärk oli kas Läti rahva ja keele halvustamine või Ukrainas ebaseaduslike separatistlike rühmituste toetamine, mis toimus Lätis valitsevate pingete ja Venemaalt lähtuva ohu taustal. Kohus leidis, et üldiselt olid keelud „vastanud pakilisele sotsiaalsele vajadusele“ ja olid proportsionaalsed.

[Lahend](#) (inglise keeles)

10. juuli 2025

Lahend nr 64753/14 – sõnumisaladus

Gullotti vs. Itaalia

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebaja, kes oli süüdi mõistetud organiseeritud kuritegevusega seotud süütegude eest, oli vangistuses Itaalia vangistusseaduse artiklis 41a sätestatud erikorra alusel, mis seisnes muu hulgas perekonnaliikmete piiratud külastustes. Tema kirjavahetust jälgiti 2012. aasta juulist kuni 2013. aasta maini. Vähemalt alates 2012. aasta detsembrist oli tema kirjavahetuse õigus vangistusseaduse artikli

18 *ter* alusel piiratud perekonnaviisiidiks lubatud sugulastega. Pärast vanglaüleva 7. jaanuari 2013. aasta taotlust ja „kaebajat käsitleva toimiku“ alusel pikendas karistusjärelvalve kohtunik 8. jaanuaril 2013 seda piirangut kolmeks kuuks. Otsust põhjendati sellega, et kaebaja säilitas vaatamata 1998. aastast kestnud kinnipidamisele silmapaistva rolli organisatsioonis Cosa Nostra. Bologna karistusjärelvalve kohus jättis 8. jaanuari 2013. aasta otsuse jõusse ja 2014. aasta märtsis tunnistas kassatsioonikohus kaebaja kaebuse õigusküsimustes vastuvõetamatuks, leides, et piirang oli õigustatud.

Samal ajal kui need apellatsioonimenetlused olid veel pooleli, pikendas karistusjärelvalvekohtunik kõnealust piirangut 2013. aasta aprillis, juulis ja oktoobris iga kord kolme kuu võrra.

2013. aasta oktoobris uuendas justiitsminister paragrahvi 41 *bis* režiimi kohaldamist kahe aasta võrra, sest kaebaja oli ja oli endiselt „mafiaklanni“ juht.

2013. aasta novembris rahuldas Bologna karistusjärelvalve kohus kaebaja kaebuse, milles ta väitis, et 2013. aasta aprilli määrus oli ebapiisavalt põhjendatud. Seejärel taotles kaebaja, et 2013. aasta juuli ja oktoobri määrused tunnistataks õigusvastaseks, kuna need põhinesid samadel argumentidel kui 2013. aasta aprilli määrus, kuid Bologna karistusjärelvalve kohus tunnistas taotluse vastuvõetamatuks, kuna see ei olnud vangistusseaduses ette nähtud.

Detsembris 2013, pärast Bologna karistusjärelvalve kohtu novembrikuu määruse teadmiseks võtmist, lükkas karistusjärelvalve kohtunik tagasi vangla direktori uue taotluse pikendada kaebaja kirjavahetuse õiguse piiramist veel kolmeks kuuks.

EIK-sse pöördudes kaebas kaebaja, et tema kirjavahetuse õiguse piiramine rikkus konventsiooni artiklit 8, sest 8. jaanuari 2013. aasta määrus (edaspidi „vaidlustatud määrus“) ja sellele järgnenud siseriiklikud otsused apellatsioonimenetluses ei olnud piisavalt põhjendatud.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK märkis, et kuigi kaebaja võis säilitada kontakti oma lähedaste pereliikmete, esindajate ja teiste avalike asutustega, kujutas nende isikute arvu piiramine, kellega ta võis pidada kirjavahetust, endast sekkumist tema artiklis 8 sätestatud õigusesse. See sekkumine oli ette nähtud seadusega, nimelt vangistusseaduse artikliga 18 *ter*. See säte, erinevalt paragrahvist 18, mida EIK ei pidanud artikliga 8 kooskõlas olevaks (vt *Enea vs. Itaalia*, *Labita vs. Itaalia*), nägi ette, et see meede tuleb määrata kohtuorgani poolt konkreetsetel asjaoludel ja piiratud ajaks. Seega ei olnud ametiasutustele enam antud piiramatut kaalutlusõigust. Sekkumine oli suunatud õigustatud eesmärkidele, nimelt avaliku korra ja riigi julgeoleku kaitsmisele ning korrarikkumiste ja kuritegevuse ennetamisele, tagades, et kirjavahetust ei kasutataks keelatud sõnumite edastamise vahendina.

Selleks, et teha kindlaks, kas sekkumine oli veenvalt põhjendatud, pidi EIK hindama, kas siseriiklike ametiasutuste esitatud põhjendused olid „asjakohased ja piisavad“ ning kas võetud meede oli „proportsionaalne taotletava õiguspärase eesmärgiga“.

Kaebaja kohta tehtud määrustes viidati üldjoontes sellele, et kaebajal säilis organisatsioonis silmapaistva roll, ei ilmnunud selle määruste tekstis mingit selget ja iseseisvat hinnangut vajadusele piirata kaebaja kirjavahetust ainult perekonnakülastusteks lubatud sugulastega, nagu seda oleks nõudnud vangistusseaduse artikkel 18 *ter*.

Igal juhul ei viidanud vaidlustatud määrus mitte ministri määrusele, millega uuendati artikli 41 *bis* režiimi, vaid üldiselt „kaebajat käsitlevale toimikule“. Kuigi oli mõistlik eeldada, et karistusjärelvalvekohtuniku käsutuses olev toimik sisaldas ministri määrust, ei saanud EIK hinnata, milliseid dokumente oli *in concreto* arvesse võetud. Pealegi ei olnud valitsus esitanud sel ajal kehtinud ministri käskkirja koopiat. Pooled olid esitanud üksnes 30. oktoobri 2013. aasta ministri määruse, millega uuendati artikli 41 *bis* režiimi, milles oli viidatud kaebaja ja tema poolt kuulunud kuritegeliku organisatsiooni liikmete vahel peetud pealtkuulatud vestlustele, mille käigus oli arutatud võimatust võtta kaebajaga isiklikult või posti teel ühendust. Isegi kui eeldada, et see teave oli sisaldunud ka asjaomasel ajal kehtinud ministri määruses ja et selle tõsidus oli õigustanud kaebaja kirjavahetuse õiguse edasist piiramist, ei olnud siseriiklikud ametiasutused selgitanud sellise teabe tähtsust, eriti arvestades, et kõnealused pealt kuulatud vestlused näisid olevat toimunud umbes 10 aastat varem.

Kui karistusjärelvalvekohtunik oli viidanud vanglaüleva 2013. aasta jaanuaris esitatud taotlusele, siis valitsus ei esitanud seda kohtule, vaid esitas selle asemel oma 2013. aasta märtsis esitatud ja 2013. aasta aprillis rahuldatud pikendamistaotluse. Ei olnud võimalik kindlaks teha, kas teave, mis oleks võinud olla asjakohane kaebaja kirjavahetuse õiguse edasise piiramise kohaldamiseks, sisaldus ka vanglaüleva 7. jaanuari 2013. aasta taotluses.

Lisaks ei olnud siseriiklikud ametiasutused esitanud mingeid täiendavaid argumente, et põhjendada piirangut vaidlustatud 2013. aasta korraldusega seotud apellatsioonimenetluses. Bologna karistusjärelvalve kohus oli hilisema, 2013. aasta aprilli määruse peale algatatud apellatsioonimenetluses, mida oli põhjendatud samade argumentidega kui vaidlustatud määrust, pidanud põhjendusi ebapiisavaks. Selle kohtu põhjendusi oli karistusjärelvalve kohtunik 2013. aasta detsembris uuesti kinnitanud.

Kuna puudusid selgesõnalised viited konkreetsetele asjaoludele, mis õigustasid kaebaja kirjavahetuse õiguse täiendavat piiramist, ning kuna valitsus ei esitanud dokumente, mis oleksid võinud täiendada vaidlustatud määruse põhjendusi, oli raske kindlaks teha, milliseid asjaolusid, mil viisil ja millises ulatuses kaaluti piirangu uuendamise hindamisel. Seega ei olnud vaidlustatud määruse põhjendustes piisavalt tõendeid selle kohta, et on tehtud tegelik hindamine.

Eeltoodut arvestades ei olnud EIK veendunud, et valitsus oli veenvalt tõendanud, et antud juhul oli 8. jaanuari 2013. aasta kirjavahetuse piirangu uuendamine põhjendatud.

EIK tuvastas artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK leidis, et rikkumise tuvastamine on piisavaks hüvitiseks mittevahalise kahju eest.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

10. juuli 2025

Suurkoja lahend nr 10934/21 – õiglane kohtumenetlus

Semenya vs. Šveits

Artikkel 6

Asjaolud

Kaebuse esitas Lõuna-Aafrika rahvusvahelise tasemega sportlane, kes on/oli spetsialiseerunud keskmaajooksudele (800-3000 meetrit) ja kes kaebas Rahvusvahelise Kergejõustikuliidu (IAAF - nüüd

Rahvusvaheline Kergejõustikuliit) poolt välja antud eeskirjade „*Eligibility Regulations for the Female Classification* (Athletes with Differences of Sex Development)“ („DSD Regulations“) peale, mille kohaselt peab ta võtma hormoonravi, et vähendada oma loomulikke testosteroonitaset, et osaleda rahvusvahelistel võistlustel naiste kategoorias. Kuna ta keeldus ravist, ei saanud ta enam nendel võistlustel osaleda. Tema kaebused, millega ta vaidlustas need eeskirjad, lükkas tagasi Šveitsis asuv spordi arbitraažikohus (CAS) ja seejärel föderaalne ülemkohus (FSC).

Kohtumenetluse ajal muutis IAAF DSD-eeskirjadega hõlmatud sooliste arenguerinevuste (DSD) loetelu. Edaspidi kohaldati neid ainult „46 XY“ DSD sportlaste suhtes, st XY kromosoomidega isikute suhtes, mitte aga XX kromosoomidega sportlaste suhtes. Teisisõnu, XX kromosoomidega sportlased, kellel on suurenenud testosterooni tase, ei kuulu enam DSD määruste reguleerimisalasse.

11. mail 2023 otsustas EIK koda nelja häälega kolme vastu, et on rikutud konventsiooni artiklit 14 koostoimes artikliga 8 ja artiklit 13 seoses artikliga 14 koostoimes artikliga 8. Koda leidis, et kaebaja kaebus tema kohtusse pöördumise õiguse väidetava rikkumise kohta ei tekita eraldi küsimust ja sellest tulenevalt ei olnud vaja teha eraldi otsust artikli 6 lõike 1 alusel.

6. novembril 2023 saadeti kohtuasi Šveitsi valitsuse taotlusel suurkotta.

Suurkoja seisukohad

Artikkel 1

(1) Šveitsi pädevus territoriaalsuse põhimõttest lähtuvalt - leiti, et see ei kuulunud kostjariigi territoriaalsesse pädevusse.

(2) Šveitsi jurisdiktsioon kui erand territoriaalsuse põhimõttest:

(a) Artikli 6-1 kohane kaebus - kui isik oli esitanud liikmesriigi kohtusse tsiviilhagi, kui siseriiklik õigus tunnustas õigust hagi esitamiseks ja taotletav õigus oli selline, millel esmapilgul olid artiklis 6 nõutavad tunnused, siis kuulus see isik selle riigi jurisdiktsiooni alla seoses nimetatud sättega tagatud õiguste austamisega, isegi kui hagiavalduse aluseks olevad sündmused olid toimunud väljaspool selle riigi territooriumi.

Kaebaja oli esitanud tsiviilõigusliku kaebuse, mida FSC vaatas läbi CAS-i otsuse peale tema kohtuasjas. Kaebaja poolt CAS-is ja FSC-s esitatud õigused olid artiklis 6 nõutud tunnused, kuivõrd kaebaja poolt tõstatatud vaidlus puudutas „[tema] ... tsiviilõigusi“ selle sätte tähenduses. Seega oli kaebaja poolt FSC-le esitatud kaebus, mis järgnes tema taotlusele CAS-i, loonud jurisdiktsioonilise seose Šveitsiga, millega kaasnes selle riigi kohustus artikli 1 alusel tagada artiklis 6 kaitstud õiguste austamine FSC menetluses. Seega kuulus kaebaja artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebuse osas Šveitsi jurisdiktsiooni alla.

(b) Artikli 8 alusel esitatud kaebused, kas eraldi või koosmõjus artiklitega 14 ja 13 - asjaolu, et FSC oli uurinud kaebaja tsiviilõiguslikku kaebust, millega taotleti CAS-i otsuse tühistamist, ei olnud piisav, et tuvastada Šveitsi pädevust kaebaja suhtes tema artiklite 8 ja 14 alusel esitatud kaebuste kontekstis. Lisaks ei tuvastanud käesolevas asjas mingeid eripärasid, mis eraldi või koos eespool nimetatud menetlusliku aspektiga oleksid võinud luua pädevuse seose nende kaebuste suhtes. Seega puudusid käesolevas asjas erilised asjaolud, mis seostaksid kaebajat Šveitsiga.

Kaebaja väitis, et kostjariik kontrollis ja mõjutas tema huve konventsiooni alusel, kuna ta oli kohustatud kasutama oma õiguste kaitsmiseks Šveitsi õigussüsteemi. Eksterritoriaalne kohtualluvus artikli 1 tähenduses eeldas aga pigem kontrolli isiku enda kui tema huvide kui selliste üle.

Seega ei kuulunud kaebaja artikli 8 alusel esitatud kaebus Šveitsi jurisdiktsiooni alla, ei üksi ega koosmõjus artikliga 14. Sama kehtis ka tema artikli 13 alusel esitatud kaebuse kohta koostoimes nimetatud sätetega.

Artikkel 6-1

Asjaolu, et vahekohtumenetlus oli kehtestatud eraõigusliku üksuse poolt, mitte seadusega, ei olnud piisav, et tekitada artikli 6 lõike 1 rikkumist.

Siiski oli vaja arvesse võtta asjaolu, et spordi vahekohtumenetlus toimus struktuurilise tasakaalustamatuse kontekstis, mis iseloomustas sportlaste ja nende spordialasid reguleerivate organite vahelisi suhteid. Spordiorganisatsioonid võisid dikteerida tingimusi oma suhetes sportlastega, kuna nad reguleerisid rahvusvahelisi spordivõistlusi, võisid kehtestada CASi kohustusliku ja ainupädevuse selle reguleerimissüsteemiga seotud vaidluste läbivaatamiseks ning teostasid struktuurilist kontrolli rahvusvahelise spordi vahekohtusüsteemi üle.

Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele nõudis, et FSC uuriks kaebaja juhtumit eriti põhjalikult, kuna vahekohtumenetlus oli ette nähtud DSD määrustega (mille oli välja andnud eraõiguslik isik) ja kohustuslik vahekohtumenetlus puudutas „kodanikuõigusi“ puudutavat vaidlust artikli 6 lõike 1 tähenduses, mis siseriiklikus õiguses vastab põhiõigustele.

Lisaks sellele tulenes kaebaja poolt vaidlustatud „tsiviilõiguste“ rikkumine eraõigusliku isiku poolt välja antud määrustest, mis piirasid neid õigusi. Lisaks sellele olid kaalul tema eraelu puutumus, kehaline puutumus ja väärikus. Käesoleva kohtuasja asjaolud tõstatasid küsimuse seoses õigusega väärikuse austamisele, kuna DSD määruste kohaselt ei olnud asjaomastel sportlastel, kes soovisid osaleda rahvusvahelistel võistlustel, muud valikut, kui läbida sekkuv läbivaatus ja võtta keemilisi aineid või teha operatsioon.

Hinnates, kas DSD määrused on mõistlikud ja proportsionaalsed, jättis CAS lahtiseks küsimuse, mis puudutab „46 XY“DSD sportlaste võimalikke raskusi nende testosteroonitaseme pideva hoidmisega alla 5 nmol/L piirmäära, kuigi see punkt ei olnud mitte ainult kaebaja üksikasjaliku argumentatsiooni keskmes, vaid ka tema poolt esitatud vaidluse tulemuse seisukohalt otsustav. FSC hilisem sisuline kontroll piirdus sellega, kas CAS-i otsus oli „vastuolus avaliku korraga“ rahvusvahelise eraõiguse föderaalseaduse tähenduses. Seega piirdus FSC läbivaatamine käesolevas asjas sellega, kas CASi poolt tehtud järelduste põhjal oli kohtuotsuse järeldus „põhjendamatu“. FSC oli üksnes märkinud, et CAS ei olnud lõplikult kinnitanud DSD määrust, vaid oli selgesõnaliselt jätnud endale õiguse kontrollida uuesti nende proportsionaalsust, kui neid kohaldatakse (erineval) konkreetset juhul. Seda tehes ja hoolimata asjaolust, et CAS oli väljendanud väga tõsiseid kahtlusi (muutes seega tema põhjendused proportsionaalsuse osas ebaselgeks), oli FSC teostanud vaid piiratud kontrolli otsuse selle aspekti üle.

Seega oli ilmne, et FSC ei olnud kaebaja vaidluse selle põhilise ja üksikasjaliku aspekti hindamist, mis kuulus tema pädevusse, et kontrollida lepingu vastavust sisulisele avalikule korrale, läbi vaadanud eriti rangelt, mida juhtumi asjaolud nõudsid.

Rahvusvahelise eraõiguse föderaalseaduse sätteid rahvusvahelise vahekohtu kohta hõlmasid vahet tegemata kõiki rahvusvahelise vahekohtu liike, olgu need siis spordi- või kaubanduslepingute valdkonnas, ning piirasid FSC poolt tehtud vahekohtuotsuste sisulist läbivaatamist sellega, kas need on kooskõlas „avaliku korraga“.

Kokkuvõttes nõudis kaebaja suhtes kohaldatud spordiarbitraaži eripära, millega kaasnes CASi kohustuslik ja ainupädevus, põhjalikku kohtulikku kontrolli. Kaebaja kohtuasja läbivaatamine FSC poolt ei vastanud kohtuasja asjaoludel nõutavale erilise ranguse nõudele, seda ka seetõttu, et FSC tõlgendas

avaliku korra mõistet väga kitsalt, mida ta kohaldas ka CAS-i poolt tehtud vahekohtuotsuste läbivaatamisel. Seetõttu jõudis kohus järeldusele, et kaebaja ei saanud kasu konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud tagatistest.

Suurkoda tuvastas artikkel 6-1 rikkumise häältega 15-2.

Artikkel 41

Leiti, et Šveits peab kaebajale maksma 80 000 eurot kulude katteks.

Lahendile on lisatud eriarvamused.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)